

17/11/1785
18/11/91

17ca9

دانشکده ادبیات علوم انسانی
گروه زبان و ادبیات فارسی

تعلیق در داستانهای پست مدرن ایران

از:

سمیه برازجانی بنداروزی

استاد راهنما:

دکتر علی تسلیمی

استاد مشاور:

دکتر علی رضا نیکویی

کتابخانه مرکزی
دانشگاه تهران
شماره ثبت کتاب: ۱۰۶۳۹۹
تاریخ ثبت: ۱۳۸۷

۱۳۸۷ / ۸۰ / ۱۳

شهریور ۱۳۸۷

۱۰۶۳۹۹

تقدیم

به پدرم، مهربان

به مادرم، ماه من

به خواهرم، شعر من

و شاعر راه من

حمد و ستایش شایسته‌ی پروردگاری است که راه علم را بر من گشاده کرد و فرصت آموختنم بخشید.

در بیکران صحرای علم اگر اندک راهی پیموده باشم، پیشاپیش گامهای نا استوار خود، رد پاهای بسیاری را پی گرفته‌ام که نشان نیکی و سخاوت بر خود دارند. در این راه، بسیارند آنان که وامدار علم، هدایت و محبتشان هستم.

سپاس من تقدیم به آنان.

جاودانه‌ترین سپاس‌های من تقدیم به خانواده‌ام

پدرم، مادرم، خواهرانم و برادرانم که بی لطف و محبت بی همتاشان هرگز توان برخاستنم نبود، با گام‌هایی چنان لرزان در راهی این چنین سخت.

خالصانه‌ترین سپاس‌های من تقدیم به دوستانم

آنان که مهربانی را می‌شناسند و اندیشه و سخاوت را قدر می‌دانند؛ خانم شهره ملایی، کبری مظفری، دلارام مشرفی، شهناز ملایی شراره بابا شکوری، خدیجه پرستش، نجمه رضایی، زهرا شیخ مقدسی، مریم اوسیوند، فاطمه قائد شرف، رضیه فانی، هدی پژهان، مریم حسینی، آقای نوید ملایی، عبدالله راز و بسیاری از آنان که یاری گرم بوده‌اند.

خاضعانه‌ترین سپاس‌های من تقدیم به اساتیدم

که هادیان با شکوه علمند؛ جناب آقای دکتر تسلیمی، جناب آقای دکتر نیکویی، جناب آقای محمد رضا صفدری و بسیار بزرگانی که از سرچشمه‌های سرشار اندیشه‌شان بهره‌ها برده‌ام.

و در نهایت صمیمانه‌ترین سپاس‌های من تقدیم به تمامی آنان که با محبت و حمایت پایدارشان همراه و هم‌یار من بوده‌اند.

عنوان	صفحه
چکیده فارسی	ذ
چکیده انگلیسی	ر
مقدمه	۲
فصل اول: نظریه ها	
۱-۱- مدرنیسم	۸
۱-۱-۱- تعریف مدرنیسم	۸
۱-۱-۱-۱- مدرنیسم تاریخی - فلسفی	۸
۱-۱-۱-۲- مدرنیسم هنری	۱۰
۱-۱-۲-۱-۱- مدرنیسم ادبی	۱۱
۲-۱- پسامدرنیسم	۱۳
۱-۲-۱- تعریف پست مدرنیسم	۱۳
۱-۱-۲-۱- پست مدرنیسم هنری	۱۶
۱-۲-۱-۱-۲-۱- افول واقع گرایی	۱۶
۲-۱-۲-۱- پست مدرنیسم فلسفی	۱۷
۳-۱-۲-۱- نظریه ی روایت کلان	۱۸
۳-۱- نظریه های ادبی	۲۰
۱-۳-۱- نظریه های مؤلف محور	۲۱
۲-۳-۱- نظریه های متن محور	۲۱
۱-۲-۳-۱- نظریه ی مرگ مؤلف	۲۲
۳-۳-۱- نظریه های خواننده محور	۲۳
۱-۳-۳-۱- پدیدار شناسی هوسرل	۲۵
۴-۱- ساختارگرایی	۲۶
۱-۴-۱- تعریف ساختارگرایی	۲۶
۲-۴-۱- ساختارگرایی زبان شناختی	۲۷
۳-۴-۱- اصول ساختارگرایی زبان شناختی	۲۸
۱-۳-۴-۱- تمایز زبان و گفتار	۲۸
۲-۳-۴-۱- قرار دادی بودن رابطه ی دال و مدلول	۲۹
۳-۳-۴-۱- برتری گفتار بر نوشتار	۳۰
۴-۳-۴-۱- حذف بعد تاریخی در بررسی های زبانی	۳۱
۵-۱- پسا ساختارگرایی	۳۱
۱-۵-۱- تعریف پسا ساختارگرایی	۳۲

۳۲ نظریه های پسا ساختارگرایی ۲-۵-۱
۳۲ ساختارشکنی ۱-۲-۵-۱
۳۲ تعریف ساختار شکنی ۱-۱-۲-۵-۱
۳۴ اصول و پیش فرض های ساختارشکنی ۲-۱-۲-۵-۱
۳۵ ساختارشکنی و مرکزیت زدایی ۱-۲-۱-۲-۵-۱
۳۹ ساختار شکنی و عدم قطعیت ۲-۲-۱-۲-۵-۱
۴۲ ساختارشکنی و تقابل زدایی ۳-۲-۱-۲-۵-۱
۴۳ نقد ساختارشکنی معنا ۳-۱-۲-۵-۱
۴۵ نقد ساختارشکنا نه ۴-۱-۲-۵-۱
۴۵ نوشتار صفر بارت ۲-۲-۵-۱
۴۶ نفی اقتدار زبان ۱-۲-۲-۵-۱
۴۷ نفی اسلوب نوشتار ۲-۲-۲-۵-۱
۴۹ نظریه های تأثیر گذار بر پسا ساختارگرایی ۳-۵-۱
۴۹ منطق مکالمه ۱-۳-۵-۱
۵۰ چند صدایی ۲-۳-۵-۱
۵۲ نظریه ی بازی های زبانی ۳-۳-۵-۱
	فصل دوم: روایت شناسی و عناصر داستانی
۵۳ روایت شناسی ۱-۲
۵۳ تعریف روایت ۱-۱-۲
۵۴ ساختار روایت ۲-۱-۲
۵۵ نظریه های روایت ۳-۱-۲
۵۵ دیدگاه کلاسیک ارسطویی ۱-۳-۱-۲
۵۷ دیدگاه نظریه پردازان مدرن ۲-۳-۱-۲
۵۹ دیدگاه نظریه پردازان پست مدرن ۳-۳-۱-۲
۵۹ وجوه داستان های پست مدرن ۱-۳-۳-۱-۲
۵۹ الف) بی نظمی در روایت رویدادها
۶۰ ب) اقتباس
۶۰ ج) از هم گسیختگی
۶۰ ح) پایان باز در روایت
۶۱ رئالیسم ۴-۱-۲
۶۲ مرگ رمان واقع گرا ۱-۴-۱-۲
۶۳ روایت چند صدایی ۵-۱-۲

۶۵ ۱-۵-۱-۲ ادبیات کارناوالی
۶۵ ۲-۵-۱-۲ چند صدایی در رمانهای داستایوفسکی
۶۵ ۳-۵-۱-۲ رمان تک صدایی
۶۷ ۲-۲ عناصر داستانی
۶۷ ۱-۲-۲ راوی
۶۷ ۱-۱-۲-۲ نیلان آگاهی
۶۹ ۲-۲-۲ زاویه دید
۶۹ ۱-۲-۲-۲ زاویه دید متغیر
۷۰ ۳-۲-۲ شخصیت
۷۰ ۱-۳-۲-۲ شخصیت در رمان نو
۷۱ ۴-۲-۲ زمان داستان
۷۲ ۱-۴-۲-۲ نظم و ترتیب
۷۲ ۲-۴-۲-۲ تداوم
۷۲ ۳-۴-۲-۲ بسامد
	فصل سوم: ادبیات پست مدرن
۷۶ ۱-۳ ادبیات پست مدرن
۷۷ ۱-۱-۳ ویژگی های ادبیات پسامدرن
۷۸ ۱-۱-۱-۳ نسبی گرایی
۷۸ ۲-۱-۱-۳ واقعیت گریزی
۷۹ ۲-۳ زمینه های پیدایش ادبیات پست مدرن
۸۰ ۱-۲-۳ زمینه های فرهنگی و اجتماعی
۸۱ ۲-۲-۳ زمینه های فکری
۸۱ ۱-۲-۲-۳ پوچ گرایی مکتب دادائیسیم
۸۲ ۲-۲-۲-۳ بی نظمی مکتب سوررئالیسم
۸۲ ۳-۲-۲-۳ عصیان هنری مکتب اکسپرسیونیسم
۸۳ ۴-۲-۲-۳ آمیختگی رویا و واقعیت رئالیسم جادویی
۸۳ ۵-۲-۲-۳ آشنایی زدایی فرمالیسم روسی
۸۵ ۳-۳ پیشینه ی ادبیات پسامدرن
۸۶ ۴-۳ رمان پسامدرن
۸۶ ۱-۴-۳ شگردهای رمان پسامدرن
۸۸ ۲-۴-۳ ویژگی های رمان پسامدرن
۸۸ ۱-۲-۴-۳ پیروی از اصول ساختار شکنی

۹۱ ۳-۴-۲-۲- روی آوردن به بازی های زبانی
۹۱ ۳-۴-۲-۳- حذف فرا روایت در داستان
۹۲ ۳-۴-۳- عنصر غالب
۹۴ ۳-۴-۴- فرا داستان
	فصل چهارم: تعلیق در داستان پست مدرن
۹۶ ۴-۱- تعلیق
۹۷ ۴-۲- شگردهای تعلیق در داستان
۹۹ ۴-۳- انواع تعلیق
۹۹ ۴-۳-۱- تعلیق ماجرا
۹۹ ۴-۳-۲- تعلیق در فرم
۱۰۰ ۴-۳-۳- تعلیق شخصیت
۱۰۰ ۴-۳-۴- تعلیق مکان و اشیا
۱۰۱ ۴-۳-۵- تعلیق در زبان
۱۰۱ ۴-۴- تعلیق درداستانهای کلاسیک، مدرن و پست مدرن
۱۰۲ ۴-۴-۱- تعلیق در رمان کلاسیک و مدرن متقدم
۱۰۲ ۴-۴-۲- تعلیق در رمان مدرن متأخر
۱۰۲ ۴-۴-۳- تعلیق در رمان پست مدرن
۱۰۳ ۴-۵- کارکردهای تعلیق در داستان پست مدرن
۱۰۴ ۴-۵-۱- فرو پاشی نظام دلالت
۱۰۴ ۴-۵-۱-۱- چند معنایی
۱۰۶ ۴-۵-۱-۲- بی معنایی
۱۰۶ ۴-۵-۲- آشکار کردن زیانیت اثر
۱۰۷ ۴-۵-۲-۱- تنش زبانی
۱۰۷ ۴-۵-۲-۲- ایجاد مکث
۱۰۸ ۴-۶-۱- تعلیق در داستان پست مدرن
۱۰۹ ۴-۶-۱-۱- ساختار داستان
۱۰۹ ۴-۶-۱-۱-۱- ساخت برون گرا
۱۱۰ ۴-۶-۱-۱-۲- ساخت درون گرا
۱۱۰ ۴-۶-۱-۱-۳- ساخت همگرا
۱۱۱ ۴-۶-۱-۱-۴- ساخت فراگرا
۱۱۱ ۴-۶-۲- تعلیق و عنصر زمان
۱۱۲ ۴-۶-۲-۱- زمان در رمان کلاسیک

۱۱۳ ۴-۶-۲-۲- زمان در رمان مدرن
۱۱۳ ۴-۶-۲-۳- زمان در رمان پست مدرن
۱۱۴ ۴-۶-۳- تعلیق و شخصیت
۱۱۴ ۴-۶-۳-۱- شخصیت در رمان کلاسیک
۱۱۵ ۴-۶-۳-۲- شخصیت در رمان مدرن
۱۱۵ ۴-۶-۳-۳- شخصیت در رمان پست مدرن
۱۱۶ ۴-۶-۴- تعلیق و زاویه دید
۱۱۶ ۴-۶-۴-۱- زاویه دید در رمان کلاسیک
۱۱۷ ۴-۶-۴-۲- زاویه دید در رمان مدرن
۱۱۷ ۴-۶-۴-۳- زاویه دید در رمان پست مدرن
۱۱۸ ۴-۶-۵- تعلیق و علیت
۱۱۸ ۴-۶-۵-۱- پیرنگ رمان کلاسیک
۱۱۸ ۴-۶-۵-۲- پیرنگ رمان مدرن
۱۱۹ ۴-۶-۵-۳- پیرنگ رمان پست مدرن
۱۲۰ ۴-۶-۶- تعلیق و زبان
۱۲۰ ۴-۶-۶-۱- زبان در رمان کلاسیک
۱۲۱ ۴-۶-۶-۲- زبان در رمان مدرن
۱۲۱ ۴-۶-۶-۳- زبان در رمان پست مدرن

فصل پنجم: تحلیل رمان ها

۱۲۲ ۵-۱- تحلیل رمان "من بیر نیستم پیچیده به بالای خود تاکم"
۱۲۴ ۵-۱-۱- تحلیل رمان بر مبنای نظریه ی پساساختگرایی
۱۲۴ ۵-۱-۱-۱- ساختارشکنی
۱۲۵ ۵-۱-۱-۱-۱- عدم قطعیت
۱۲۶ ۵-۱-۱-۱-۲- مرکزیت زدایی
۱۲۷ ۵-۱-۱-۱-۳- تعویق معنایی
۱۲۸ ۵-۱-۱-۱-۴- حذف تقابل های دوگانه
۱۲۹ ۵-۱-۱-۲- فروپاشی نظام دلالت
۱۲۹ ۵-۱-۱-۲-۱- فروپاشی زبان
۱۳۱ ۵-۱-۲-۱-۱- چند معنایی
۱۳۱ ۵-۱-۲-۲- فروپاشی عناصر داستانی
۱۳۱ ۵-۱-۲-۲-۱- فروپاشی شخصیت
۱۳۵ ۵-۱-۲-۲-۲- فروپاشی زمان

- ۱۳۶..... ۵-۱-۱-۲-۳- فروپاشی طرح
- ۱۳۸..... ۵-۱-۲-۲-۴- فروپاشی شیء
- ۱۴۰..... ۵-۱-۲-۲-۵- تعدد راوی و زاویه ی دید
- ۱۴۳..... ۵-۱-۲-۲-۶- گسست روایت خطی
- ۱۴۳..... ۵-۱-۱-۳- ویژگی های تعلیقی رمان
- ۱۴۴..... ۵-۱-۱-۳- آشنایی زدایی
- ۱۴۴..... ۵-۱-۱-۳-۱- بهره گیری از اصطلاحات بومی
- ۱۴۵..... ۵-۱-۳-۱-۲- عدم رعایت قواعد نگارشی
- ۱۴۷..... ۵-۱-۳-۱-۳- طناب در جملات
- ۱۴۷..... ۵-۱-۳-۱-۴- هنجارگریزی واژگانی
- ۱۴۸..... ۵-۱-۳-۲- حذف فراروایتها
- ۱۴۹..... ۵-۱-۳-۱-۲- چند صدایی متن
- ۱۵۰..... ۵-۱-۳-۲- بازی های زبانی
- ۱۵۱..... ۵-۱-۳-۳- سیلان ذهن
- ۱۵۲..... ۵-۲- تحلیل رمان آزاده خانم و نویسنده اش
- ۱۵۴..... ۵-۲-۱- ویژگی های فراداستان رمان
- ۱۵۴..... ۵-۲-۱-۱- ارجاعات و تصاویر بینا متنی
- ۱۵۵..... ۵-۲-۱-۱- تقلید یا التقاط ادبی
- ۱۵۶..... ۵-۲-۱-۲- کولاژ یا تکه گذاری
- ۱۵۶..... ۵-۲-۱-۲- نقض سطوح روایت
- ۱۵۷..... ۵-۲-۱-۳- واژگون کردن قراردادها
- ۱۵۸..... ۵-۲-۲- ویژگی های تعلیقی رمان
- ۱۵۹..... ۵-۲-۲-۱- عدم قطعیت
- ۱۶۱..... ۵-۲-۲-۱-۱- عدم قطعیت و جایگاه مؤلف و خواننده
- ۱۶۱..... ۵-۲-۲-۱-۱- جایگاه مؤلف
- ۱۶۲..... ۵-۲-۲-۱-۲- جایگاه خواننده
- ۱۶۳..... ۵-۲-۲-۲-۱- عدم قطعیت و واقعیت
- ۱۶۴..... ۵-۲-۲-۱-۲- روایت غیر واقع گرایانه
- ۱۶۵..... ۵-۲-۲-۱-۲- رنالیسم جادویی
- ۱۶۶..... ۵-۲-۲-۱-۳- وانمود کردن
- ۱۶۶..... ۵-۲-۲-۳-۱- عدم قطعیت و عناصر داستانی
- ۱۶۷..... ۵-۲-۲-۱-۳- گسستگی روایتها

۱۶۷ ۲-۲-۱-۳-۲-عدم انسجام طرح
۱۶۸ ۳-۳-۱-۲-۲-۵-جابجایی زمانی
۱۶۹ ۴-۳-۱-۲-۲-۵-چندپارگی شخصیت
۱۷۰ ۵-۳-۱-۲-۲-۵-تعدد راوی و زاویه دید
۱۷۱ ۴-۱-۲-۲-۵-عدم قطعیت و زیان
۱۷۱ ۱-۴-۱-۲-۲-۵-معنایی
۱۷۲ ۲-۴-۱-۲-۲-۵-چند زبانی
۱۷۵ نتیجه گیری
۱۸۰ منابع

تعلیق در داستانهای پست مدرن ایران

سمیه برازجانی

عنصر تعلیق به عنوان مهمترین عامل کشش و جذابیت داستان، همواره مورد توجه نویسندگان بوده است. اما به تدریج، تعلیق از کنش اولیه اش فاصله گرفته و کارکردی متفاوت می یابد. در ادبیات امروز، کنش تعلیق، افزودن بر پیچیدگی و ابهام متن است. در واقع در داستان های پسامدرن، تعلیق به تعویق معنایی می انجامد. به موجب آن، معنا از قطعیت و ثبات رها شده و به تکثر و نسبیت گرایش می یابد.

بر همین مبنا، در این رساله سعی بر آن است تا با نگاهی به نظریه های پساساختارگرایانه و آراء متفکران آن، ویژگی های ادبیات پسامدرن مورد مطالعه قرار گیرد. در این میان، عنصر تعلیق که در دوره ی گذار از ادبیات کلاسیک تا به امروز دستخوش تغییر و تحول بسیار شده است، مدنظر بوده است.

در این مطالعه، تفاوت ماهوی تعلیق کلاسیک، مدرن و پست مدرن تشریح شده و عوامل ایجاد تعلیق، ارزش تعلیق و کارکرد آن در داستان پسامدرن مورد بحث قرار می گیرد. همچنین ریشه های ادبیات پسامدرن و زمینه های شکل گیری آن از گذشته تا امروز بررسی می شود. به همین منظور از میان داستانهای پسامدرن ایرانی، دو رمان "من ببر نیستم پیچیده به بالای خود تاکم"، نوشته ی محمد رضا صفدری و "آزاده خانم و نویسنده اش" (چاپ دوم) یا آشویتس خصوصی دکتر شریفی" نوشته ی رضا براهنی، برگزیده شده و زمینه های تعلیقی آن مورد تحلیل قرار می گیرد.

کلید واژه: عنصر تعلیق، رمان پست مدرن، ساختارشکنی، تعویق

Abstract

Suspension in the post modern fiction of Iran
Somayeh Borazjani

"Suspension" has always been considered by writers as a reason of fantastic interest and attraction. However the suspension's task has gradually extended from its original function to some different roles and levels. In today literature, suspension is used to increase the complexity and ambiguity of the text. In postmodern stories, suspension leads actually to a state of "deferred meaning", thus the meaning is neither definite nor absolute but ascents toward plurality and relativism.

In this thesis, based on post-structural theories and ideas of relevant experts, some characteristics of postmodern literature has been reviewed; meanwhile emphasizing on suspension which during its evolution from classic literature up to now has transformed significantly.

In this study, the essential differences between classic, modern and postmodern suspension have been described and basic parameters of suspension creation technique, suspension value and function have been discussed. Also, the roots of postmodern literature and its historical background from past up to today have been reviewed.

Besides, two Iranian postmodern novels were selected and their suspensions were analyzed. These are:

- 1) "I'm not a tiger twisted around myself, I'm vine" written by Mohammad Reza Safdari;
- 2) "Lady Azadeh and his writer (second edition) or private Auschwitz of Dr. Sharifi" written by Reza Barahani.

Key word: Suspension, post modern fiction, post-structural, Differance

مقدمه

پسامدرنیسم، پارادایم فرهنگی عصر حاضر است که به تقریب، از دهه ی ۱۹۶۰ گسترش فراگیر خود را آغاز کرده است. در این میان، شکل گیری "ادبیات پسامدرن" نشان دهنده ی تأثیری است که این جریان بر پیکره ای ادبی عصر گذارده است. اگر چه این ادبیات جریان ادبی غالب نیست، اما ویژگیهای آن را تبدیل به پدیده ای کرده است، که نادیده گرفتنش را ناممکن می سازد. به همین منظور، توجه این رساله، بر جنبه های داستانی ادبیات پسامدرن، متمرکز است.

برجسته ترین ویژگی داستان های پسامدرن، همانا پیچیدگی و ابهامی است که در بطن این قبیل آثار حضور دارد. این پیچیدگی و ابهام، نتیجه ی تخلیق متن است. تعلیق پسامدرن، زمانی شکل می گیرد که زبان از وظیفه ی همیشگی اش یعنی انتقال معنا، سرباز زند. در این حالت، کارکرد زبان که همواره برقراری ارتباط بوده است، از دست خواهد رفت. اما باید به خاطر داشت که ادبیات بر بستر زبان جاری است و اولین و اصلی ترین کارکرد زبان امکان ارتباط است، پس نمی تواند به سرگذشت خود بی اعتنا باشد مگر به بهای از دست دادن امکان ارتباط. نتیجه اینکه در این نوشتار، امکان ارتباط به حداقل می رسد. این نوشتار را رولان بارت، نوشتار سفید یا صفر می نامد. نوشتار درجه ی صفر، از ادبیات فراتر می رود و به غیاب آرمانی سبک دست می یابد. در عین حال، نوشتار به گونه ای حالت منفی فروکاسته می شود؛ حالتی که در آن ویژگیهای اجتماعی یا اسطوره ای زبان، با هدف رسیدن به وضعیتی خنثی و ساکن در فرم کنار گذاشته می شود. در نتیجه ی حذف اسلوب نوشتار و پریشانی فرم، عدم قطعیت شکل گرفته و متن به سمت پیچیدگی گرایش می یابد. این چنین است که فرم دیگر در خدمت یک ایدئولوژی پیروزمندانه نیست و از تمام مزایای بیان فاخر و آرایه ای داوطلبانه می گذرد.

اما سؤال این است: طی کدام فرایند، زبان کارکرد خود را در جهت انتقال معنا، از دست می دهد و تبدیل به زبانی خنثی می شود؟

پژوهش حاضر، پاسخی است به این پرسش. مطالعه و بررسی دو داستان پسامدرن "من ببر نیستم پیچیده به بالای خود تاکم" و رمان "آزاده خانم و نویسنده اش" (چاپ دوم) یا آشویتس خصوصی دکتر شریفی"، نشان داد که وقتی دلالت های زبانی در نتیجه

ی ساختارشکنی فروپاشیده شوند، زمینه‌ی انتقال معنا مختل خواهد شد. تأکید ساختارشکنی، بر ویران‌سازی قراردادهای و قواعد الگو شده است. الگوهای زبان‌شناختی ساختاری، شامل این موارد می‌شود:

۱- زبان یک نظام است و هر نظام، دارای مرکزی است که به عناصر درون آن نظم می‌بخشد.

۲- رابطه‌ی عناصر نظام (دال و مدلول) اگر چه قراردادی، اما ثابت است و به معنای قطعی و مشخصی می‌انجامد.

اما ساختارشکنی، با ویران‌ساختن این نظام منسجم زبانی، موجب تغییراتی در این ساختار می‌شود. ساختارشکنی در گام نخست، مرکز واحد درون ساختار را حذف کرده و به مراکز متعدد تبدیل می‌کند. به واسطه‌ی تعدد مراکز، نظم درون ساختار دچار اختلال می‌شود. در نتیجه، رابطه‌ی ثابت و قطعی میان دال و مدلول از بین خواهد رفت. با فروپاشی این رابطه‌ی دلالتی، معنای قطعی و نهایی از بین می‌رود. در نتیجه‌ی این ساختارشکنی، همه چیز به سمت عدم قطعیت و تکثر گام بر می‌دارد. همچنین فروپاشی نظام دلالت، موجب بروز چند معنایی و بی‌معنایی در سطح زبان می‌شود.

در پژوهش حاضر، محور اصلی بحث، عملکرد ویژه‌ی تعلیق و چگونگی شکل‌گیری ابهام در داستان‌های پسامدرن است. به همین منظور، از میان رمان‌های پسامدرن ایرانی، دو رمان "من بیر نیستم پیچیده به بالای خود تا کم" اثر محمد رضا صفدری و رمان "آزاده خانم و نویسنده اش" (چاپ دوم) یا آشویتس خصوصی دکتر شریفی " اثر رضا براهنی، برگزیده شده است.

بیان مسئله

تمرکز این رساله، بر بررسی زمینه‌های پیدایش ادبیات پسامدرن و ویژگی‌های داستانی آن است. در عین حال باید به خاطر داشت که ادبیات هر عصر متأثر از جامعه و فرهنگی است که زمینه‌های شکل‌گیری و رشد آن را فراهم ساخته است و پسامدرنیسم به شناخت نمی‌آید مگر آنکه به ریشه‌های آن در مدرنیسم بازگردیم. به همین منظور، بحث را از مدرنیسم و سوبیه‌های فرهنگی آن آغاز کرده و آن را شروعی برای مطالعه‌ی پسامدرنیسم قرار دادیم. در ادامه، فرهنگ پست مدرن و وجوه فلسفی، اجتماعی و ادبی آن مورد مطالعه قرار گرفت.

علاوه بر آن، شناخت و بررسی ادبیات پسامدرن در گرو بررسی ادبیات مدرن و حتی ادبیات کلاسیک است. شکل‌گیری یک سبک ادبی چیزی نیست که یک شبه صورت گرفته باشد، بلکه همواره هر سبک متأثر از سبک‌های پیش از خود است. بی‌شک ادبیات پسامدرن نیز جریانی منفک و جدا از ادبیات مدرن و کلاسیک نیست، بلکه ادامه‌ی آن است، تا آنجا که بسیاری از

ویژگیهای ادبیات پسامدرن را می توان در گذشته ها جستجو کرد. لذا شناخت ویژگی های ادبی رمانهای مدرن و کلاسیک و همچنین نظریه های ادبی، می تواند در بررسی این داستانها مفید واقع شود.

علاوه بر آن، ضروری است که نظریه ی مکاتب ادبی که بر جریان داستان نویسی پسامدرن تأثیر گذار بوده اند، مد نظر قرار گیرد. از این رو، آراء متفکران مکاتب ساختارگرایی و پساساختارگرایی مورد توجه این پژوهش است. همچنین نظریه های روایت از دیدگاه نظریه پردازان کلاسیک، مدرن و پست مدرن بررسی شده است. در نهایت نیز زمینه های پیدایش و ریشه های ادبیات پسامدرن مطالعه شده و عنصر تعلیق به عنوان بارزترین ویژگی این داستانها مرکز توجه رساله قرار گرفته است.

سؤالات تحقیق

- ۱- آیا عنصر تعلیق ذاتی هر اثر است و در هر داستانی وجود دارد؟
- ۲- آیا عنصر تعلیق در داستانهای پست مدرن هم وجود دارد؟
- ۳- آیا این تعلیق با تعلیق مدرن و کلاسیک متفاوت است؟
- ۴- چه عواملی باعث ایجاد تعلیق در یک داستان پست مدرن می شود؟
- ۵- در یک داستان پست مدرن تعلیق چه کارکرد و ارزشی دارد؟
- ۶- تعلیق پست مدرن چه نقش و تأثیری در ساخت یک داستان دارد؟
- ۷- آیا ضرورتاً هر داستان پست مدرنی دارای تعلیقی از نوع تعلیق پست مدرن است؟

فرضیه

فرض رساله : در اغلب داستانهای پسامدرن، تعلیق متن به واسطه ی تعویق معنا صورت می گیرد. به عبارت دیگر، تعلیق متن نتیجه ی تعویق معناست. به موجب اصل تعویق، معنا همواره در زنجیره ی دال های متکثر به بازی درآمده و هرگز به قطعیت نمی رسد. تعویق، یعنی به تأخیر افتادن معنای نهایی متن. تعویق معنا، حاصل ویرانی ساختارهایی است که انسجام رابطه ی دلالی را در درون خود تضمین می کرد. با شکستن این ساختار، نظام دلالت زبانی به فروپاشی رسیده و دال و مدلول وارد بازی آزادی می شوند که در آن وصول یکی به دیگری، مدام به تأخیر می افتد. از این است که تعلیق داستان های پسامدرن، تعلیقی گشودنی نیست. بنابراین در مجموع شاید بتوان گفت، تعلیق داستان پسامدرن، نتیجه ی ساختارشکنی متن است.

هدف تحقیق

هدف پژوهش حاضر، اثبات این مدعا بود که تعلیق پست مدرن، در نتیجه ی تعویق معنا صورت می گیرد.

در اینجا عواملی را که باعث ایجاد تعلیق در یک داستان می شود، مورد مطالعه قرار گرفت. بررسی دو داستان پست مدرن نشان داد که وقتی دلالت های زبانی در یک داستان- در نتیجه ی ساختارشکنی و تعویق معنا به مرز فروپاشی می رسد- متن دچار ابهام و تعلیق می شود.

ضرورت کار

تعیین جایگاه و نقش تعلیق به عنوان یکی از مهمترین عناصر داستانی، یک ضرورت است. این در حالی است که در داستانهای پسامدرن ایرانی، جایگاه تعلیق به درستی مشخص نشده، تا جایی که برخی، داستانهای پسامدرن را فاقد عنصر تعلیق می دانند. بنابراین، ضروری می نماید که موضع و نقش تعلیق و نیز تأثیر و ارزش آن در داستان پسامدرن، مورد توجه قرار گیرد. از این رو، در این رساله تلاش شده است تا جایگاه و ارزش تعلیق از منظر نظریه پردازان بزرگ مورد مطالعه قرار گیرد.

قلمرو تحقیق

قلمرو موضوعی: شامل بررسی و تحلیل دو تا از معروفترین داستان ها پست مدرن ایرانی "من ببر نیستم پیچیده به بالای خود تاکم" و "آزاده خانم و نویسنده اش(چاپ دوم) یا آشویتس خصوصی دکتر شریفی" است.

قلمرو زمانی: منحصر به داستانهای پست مدرن امروزی است که از دهه ی ۱۹۷۰ به این سو شکل گرفته اند. علاوه بر آن، ویژگی داستانهای مدرن و کلاسیک نیز به صورت اجمالی مورد توجه قرار گرفته است.

محدودیت های تحقیق

از جمله محدودیت های این تحقیق آن بود که اولاً:

در زمینه ی "عناصر تعلیق" مطالعات بسیار اندکی صورت گرفته، به ویژه در مورد "تعلیق پسامدرن" که نگارنده هیچ منبع قابل عرضی نیافته است. در ثانی، در خصوص ادبیات پسامدرن و ویژگی ها و شاخصه های این ادبیات، هیچ یک از محققین ایرانی نظریه و اندیشه ی کامل و صحیحی را ارائه نکرده اند. عمده ی این آراء بر پایه ی ترجمه های غالباً ناقص و نادرستی ارائه گشته

که اطمینان چندانی نیز به صحت گفتارشان نیست. از این رو نگارنده به نظریه ی پردازان خارجی - به ویژه فرانسوی - روی آورده و حتی دو داستان برگزیده ی ایرانی نیز، تماماً بر پایه ی این نظریات مورد تحلیل قرار گرفتند.

علاوه بر اینها، حتی نظریه پردازان خارجی نیز درباره ی ویژگی های ادبیات پسامدرن اتفاق نظر ندارند. در واقع این نظریات چنان پراکنده، مختلف و گاه متضاد است، که عملاً گنجاندن آنها در قالب یک ساختار و الگوی مشخص و مرزبندی شده، ناممکن می نماید. به همین دلیل ارائه ی یک نظر قطعی و مسلم درباره ی ویژگی ادبیات پسامدرن، خالی از اشتباه نیست.

اما محدودیت دیگر مربوط به فرض رساله است؛

این فرض که تعویق معنا موجب تعلیق داستان پست مدرن می شود، در مورد همه ی داستانهای پست مدرن صادق نیست. به عبارت دیگر، ممکن است داستانی پست مدرن باشد اما تعلیق آن از نوع تعلیق مدرن محسوب شود، یعنی ویژگیهای تعلیقی داستان پست مدرن را نداشته باشد. با این حال اغلب داستانهای پست مدرن دارای تعلیق پست مدرن یا همان تعویق هستند.

ساختار پایان نامه

این تحقیق شامل مقدمه و پنج فصل است.

فصل اول - بررسی اجمالی مدرنیسم، پست مدرنیسم، نظریه های ادبی، نظریه های مکتب ساختارگرایی و توضیح مبسوط نظریه های مکتب پسا ساختارگرایی.

فصل دوم - بررسی عناصر داستانی و نظریه های روایت از دیدگاه نظریه پردازان کلاسیک، مدرن و پسامدرن.

فصل سوم - بررسی ویژگیهای ادبیات پسامدرن و زمینه های شکل گیری آن

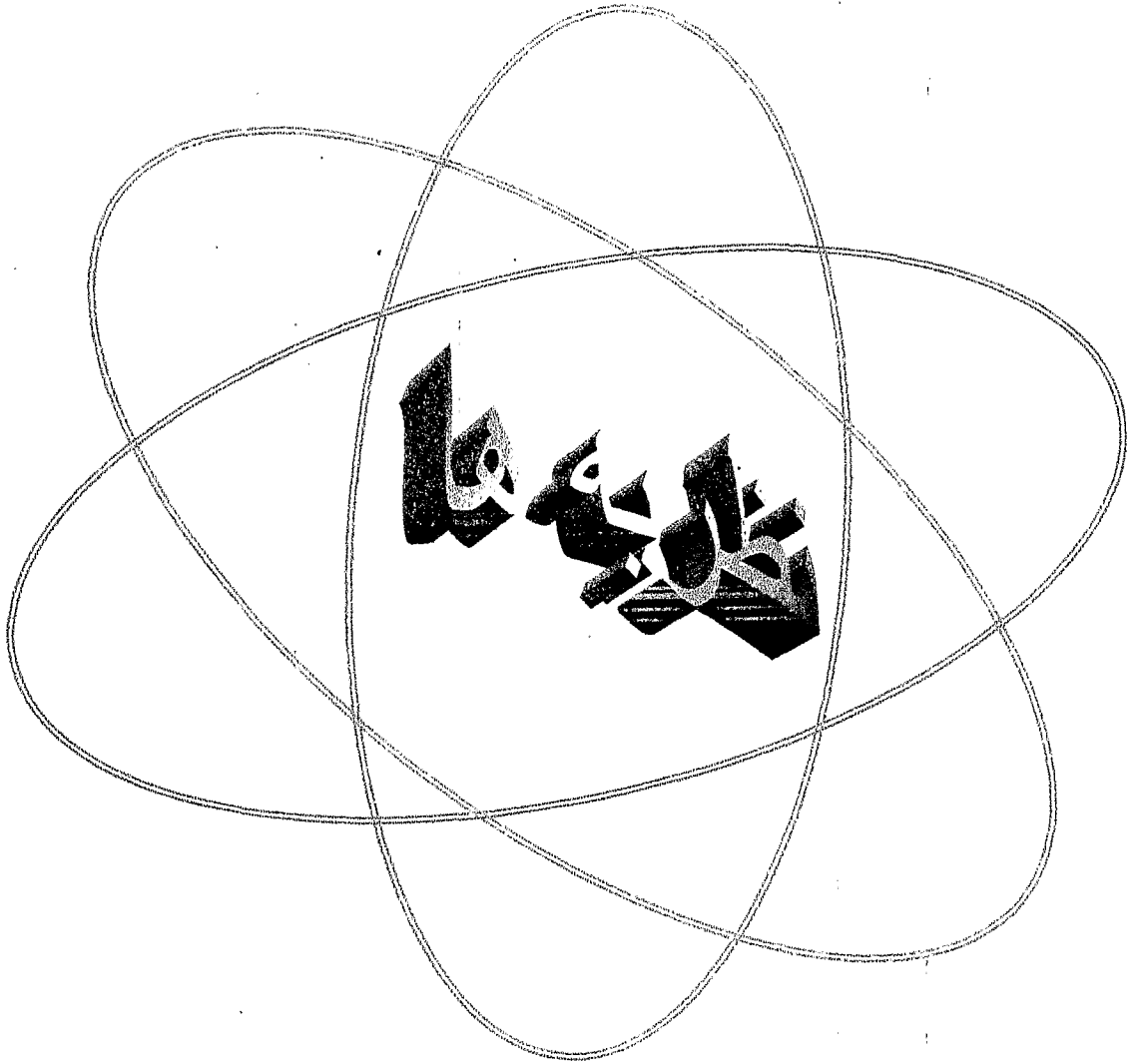
فصل چهارم - مطالعه ی انواع تعلیق، کارکرد و ارزش تعلیق در داستانهای مدرن و پسامدرن

فصل پنجم - تحلیل دو رمان "آزاده خانم و نویسنده اش" نوشته ی رضا براهنی و "من بیر نیستم، پیچیده به بالای خود

تاکم" اثر محمد رضا صفدری و بررسی زمینه های تعلیقی آن دو رمان، در نهایت نیز از مطالب نگاشته شده نتیجه گیری به عمل

آمد.

فصل اول

۱-۱-۱-۱-۱-۱ مدرنیسم

۱-۱-۱-۱-۱-۱-۱ تعریف مدرنیسم

با آن‌که همواره مشخص کردن یک محدوده‌ی زمانی و قرار دادن مدرنیسم در چارچوب آن مسأله‌ساز بوده است، باید ناگزیر و با تردید پذیرفت که یک تحول و دگرگونی در تمام زمینه‌های فرهنگی و هنری در یک دوران ۵۰ ساله، از ۱۸۸۰ تا ۱۹۳۰ در اروپا اتفاق افتاد؛ این دگرگونی که در آغاز، سنت نو نامیده می‌شد، بعدها مدرنیسم نام گرفت.

اصطلاح مدرنیسم در معناهای بسیار گوناگونی به کار می‌رود و نمی‌توان آن را تنها در یک تعریف مشخص، مرزبندی کرد. آنچه که به اختصار گفته می‌شود، این است که مدرنیسم یا نوگرایی، جریانی تاریخی است که در عرصه‌های متنوع و مختلفی چون فلسفه، علم، سیاست، اقتصاد و هنر تأثیر مستقیم گذاشته است. عبارت مدرنیسم جنبش‌های متعدد سیاسی، فرهنگی و هنری را در بر می‌گیرد که ریشه در تغییرات جوامع غرب در پایان قرن نوزدهم و آغاز قرن بیستم دارند.

با این حال، مدرنیته نه مفهومی جامعه‌شناسانه، سیاسی و نه مفهومی دقیقاً تاریخی است، بلکه مشخصه‌ی تمدنی است که به مقابله با سنت- یعنی مقابله با فرهنگ‌های سنتی یا ماقبل خود- برمی‌خیزد. به طور ضمنی، مدرنیته بیانگر هرگونه تکامل و تغییر در جهان اندیشه است. بر همین اساس شاید بتوان دو کاربست بسیار کلی آن را چنین بازشناخت: (۱) مدرنیسم تاریخی- فرهنگی- فلسفی (۲) مدرنیسم هنری.

۱-۱-۱-۱-۱-۱-۱-۱-۱-۱-۱ مدرنیسم تاریخی- فرهنگی- فلسفی:

از این دیدگاه می‌توان مدرنیسم را به طور خلاصه چنین معرفی کرد.

الف) مدرنیسم به عنوان یک دوران تاریخی: